

**Ўзбекистан Республикасы
Халық билимлендириў министрлиги**

**Эжинияз атындағы
Нөкис мәмлекетлик педагогикалық
институты**

**2016-жыл «Саламат ана хәм бала жылы»на бағышлаған
«Илим хәм тәлим-тәрбия – жәмийеттиң интеллектуал айнасы»
атамасындағы Республикалық илимий
теориялық хәм әмелий конференция
МАТЕРИАЛЛАРЫ**

**2016 йил «Соғлом она ва бола йили»га бағишланган
«Фан ва таълим-тарбия – жамиятнинг интеллектуал кўзгуси»
мавзусидаги
Республика илмий-назарий ва амалий анжуман
МАТЕРИАЛЛАРИ**

I бөлим

Нөкис-2016

тәўиби болып ислеп жүргенде дүньядан өтеди. Ол барлық мал-мүлкин камбағаллар менен өзиниң хызметкерлерине ўәсият еткен.

Ибн Сино илимий изертлеў жумысларын 16 жасында баслаған хәм өмири даўамында 450 ден аслам шығарма жаратқан. Олардың көпшилиги медицина хәм философия, сондай-ақ логика, химия, физика, астрономия, математика, музыка, әдебият хәм тил таныўшылық салаларына бағышланған. Оның ең белгили “Медицина нызамлары” шығармасы европада XI әсирлерде латын тилине аўдарылып, 500-жыл даўамында европа университетлеринде тийкарғы оқыўлық сыпатында қолланылып келгенлиги өзи көп нәрсени аңлатады. Бул фундаментал шығарма бүгинги күнде дүнья медицина илиминде өзине тән қамус болып хызмет қылмақта. Буннан тысқары алымның “шифа китабы”, “билимлер китабы”, “тәбият дүрданасы” сыяқлы шығармалары да кеңнен танықлы.

Ибн Сино Закария ар Разый хәм Беруний сыяқлы дүнья философиясы тарийхында бириншилерден болып бақлаў хәм тәжирийбеге тийкарғы итибарды қаратты. Мәселен алым олардың көмегинде наўқастың халаты, келешекте күтилетуғын кеипиятлар, дәри-дәрмақлар курамын, инсан хәм қоршаған орталықтың өз-ара мүнәсебетлериндеги машқалаларды шешиўде пайдаланады. Алым өз шығармаларында илим хәм моральдың уйғынлығын, инсан камалаты, бахыт-саадаты, социаллық әдалат, инсанлардың өз-ара бирге ислесиўи, хұкимдардың ўазыйпасы сыяқлы қызықлы идеяларды илгери сүрген.

Ибн Сино илимий дәретиўшилигине болған мүнәсибет жәхан алымларының қызығыўшылығын оятпақта. Белгиядағы Лувен католик университетиниң профессоры Ю. Янссенстиң илимий жумысларын усылар қатарына киргизиўге болады. Илимпаздың “Ибн Сино хәм оның араб хәм латын дүньясына тәсири” китабы, “Әбу Әли Ибн Сино хәм оның мийрасы” топламы тек қәнигелер ғана емес, ал пүткил дүнья китап қумарлары арасында жоқары баҳаланды. Буннан тысқары Европада белгили врач, ден-саўлықты сақлаўдың заманагөй системасын шөлкемлестириў тараўында тән алынған эксперт, доктор Марк Боннелдиң белгили жумысы үлкен хұрмет-иззетке ийе болды. Ол басшылық етип атырған “Әбу Әли Ибн Сино-Франция” Ассосациясы Франция хәм европада Әбу Әли Ибн Синоның мәденият, философия хәм медецина саласындағы илимий шығармаларын ғалабаластырыўға теңи тайы жоқ үлес қоспақта.

Жуўмақлап айтқанда, уллы бабамыздың Шығыс хәм Батыс илиминде өз орнын табыўы, бизлер ушын мақтаныш сезимин оятып қоймастан, бизлерди усы бабаларымыздың ислеген ислерин даўам еттириўге руўхландыраы сөзсиз.

Әдебиятлар

1. Каримов.И.А. “Жоқары мәнәўият-жеңилмес күш”. Т, “Манавият” 2008-жыл
2. Ахмедова.М. Фалсафа .Т. 2006-жыл

ЮРТ ОБОДЛИГИ ВА ТИНЧЛИГИГА ТАХДИД ҚИЛУВЧИ КУЧЛАР

Г.Базарбаева

Нукус ДПИ Ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитиш методикаси (маънавият асослари) - 2-босқич магистранти

Ўзбекистон давлати истиқлолининг тарихан қисқа, аммо ғоят сермазмун йиллари давомида биринчи Президент Ислам Каримов раҳбарлигида бевосита адолат устуворлигига асосланған эркин, демократик хуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятни барпо этишда ўзбек моделига асос солиндикки, бутун дунёда эътироф этилмоқда. Аммо Ўзбекистон мустақилликни қўлга киритганидан сўнг мафкура соҳасида хәт осонликча кечмади. Миллий

истиклол ғоясига зид бўлган ёт ва бегона ғоялар кириб келишга ва ёшларимиз онгини эгаллашга, уларни мамлакатимизда белгиланган улугвор мақсадларни амалга оширишга қарама-қарши қўйишга уринишлар бўлганлиги ҳаммамизга аён. Биринчи Президентнинг «...эй ватандошларим, огоҳ бўлинглар, терроризм хатари, бу қора куч бошимизда бало-қазо бўлиб, ўзининг манфур ниятларига етиш учун қурол ва куч тўплаб, ҳанжарини ишга солишга ҳар лаҳзада шай турибди,» деб огоҳ этар экан, «Бу даҳшатли куч остонамиз олдида турганини бугун ҳам такрор-такрор айтишни ўз бурчим деб биламан» [Каримов И.А. Тинчлик учун курашмоқ керак. Т.: —Ўзбекистон.-2001. Б-12.] деб ҳушёрликка ундагани бежиз эмас, албатта.

Бугунги глобаллашув жараёнида жаҳонда инсон қалби ва онгини эгаллаш учун кураш тобора кучайиб бормоқда. Бу ҳол ҳозирги кунда дунёнинг мафкуравий манзарасини белгилаб бермоқда. Бугун дунёнинг мафкуравий манзарасини ўз мақсадлари йўлида ўзгартирмоқчи бўлаётган мафкура шакллари барқарорлик ва тараккиётга таҳдид солмоқда.

Ўзбекистоннинг диний экстремизм ва халқаро терроризмга қарши кураш сиёсатининг моҳиятини ривожланган мамлакатлар ва дунёнинг нуфузли халқаро ташкилотлари кечроқ англади. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти И.А.Каримов 1993 йил 28 сентябрда БМТ Бош Ассамблеясининг 48-сессиясида қилган маърузасида жаҳон ҳамжамиятини Афғонистон муаммосини изчил ўрганиш ва ечишга чақирди. «Толибон» ҳаракатининг диний мутаассиб ва жангарилик фаолияти ҳақидаги ушбу ҳаққоний фикр фақат АҚШдаги 2001 йил 11 сентябрь фожиаларидан кейин тан олинди.

Халқаро террорчи ва диний-сиёсий экстремистик жиноий тўдалар бугунги кунда дунё цивилизациясининг, давлатлар аро интеграциясининг ашаддий душманига айланганини очиқ-ойдин эътироф этиш керак. Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти Ислоҳ Каримов «айни пайтда халқаро террорчилик ва экстремизм марказлари миллионлаб тинч аҳолига ва бутун давлатларга улкан талофатлар келтирадиган ёвуз ҳатти-ҳаракатларининг давом этаётгани» [Каримов И.А. Терроризм хавфи тўғрисида. Тузувчи муаллифлар: Қобилов Ш.Р, Таджихонов Б.У. Т.: Ўзбекистон ИИВ Академияси, 2002, Б-97.] дан ҳавотирланиб, «гарчи террорчилик ҳаракатларининг бири, айтайлик, Филиппинда, бири Болқонда, бири Чеченистонда, яна бири Яқин Шарқ ёки бошқа минтақа ва давлатларда амалга оширилаётган бўлсада, бугунги кунда уларнинг барчаси бир занжирга боғлангани, бу тажовузлар ортида катта маблағ, катта кучга эга бўлган, маълум марказларда бошқариладиган экстремистик кучлар ва ташкилотлар борлиги очиқ-ойдин кўриниб» [Каримов И.А. Ҳавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. Т-10 Иккинчи чақирик Ўзбекистон

Республикаси Олий Мажлисининг VII сессиясидаги маъруза, 2001 йил 6 декабр.] турганлигини, уларнинг ўзаро уйғунлашиб, чуқур илдиз отиб кетганлигини ҳисобга олиб «агар диний экстремизм ва ақидапарастлик шиорлари халқаро террорнинг ғоявий никоби бўлса, наркобизнес ва наркотрафик, ҳеч шубҳасиз халқаро террорнинг молиявий таянчидир» [Каримов И.А. Ҳавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. Т-10 Иккинчи чақирик Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг VII сессиясидаги маъруза, 2001 йил 6 декабр.] деган назарий хулосани илгари суради ва бундай жиноятчиларнинг жиноий кирдикорларини чуқур таҳлил қилиб, батафсил ўрганмасдан туриб,

хулоса қилиш ва уларга қарши самарали курашиш мумкин эмаслигига эътиборни қаратди.

Бундан чиқадиган хулоса шуки, Марказий Осиё минтақасида ҳам иқтисодий, ҳам маънавий, ҳам сиёсий жиҳатдан ягона муҳит ташкил қилиш – бугунги куннинг энг долзарб масаласидир. Марказий Осиёда фаол меҳнат қилаётган жамоатчилик бизга ота-боболаримиздан муқаддас мерос бўлиб қолган тарихий бирлик туйғусини муқаддас Туркистон туйғусини қайтадан тиклашига эътибор қаратилди. Ягона Туркистон шиорини барча халқларимиз қўллаб-қувватлади. Буни Марказий Осиё минтақасининг тинчлиги, барқарорлиги ва келажак равнақини қадрлайдиган минг-минглаб инсонлар очик қалб ва очик чеҳра билан кутиб олди.

И.А.Каримов томонидан илгари сурилган жамоатчилик ҳаракати «Туркистон - умумий уйимиз» деб номланди. Бу ҳаракат мамлакатларнинг ўзаро бирлигини янада мустаҳкамлашга қадим Туркистон заминда яшовчи барча халқлар, миллатлар ва элатларни яқинлаштириш мақсадида юрган соғлом кучларни ўз сафларига олди.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти И.А.Каримов ўз фундаментал асарлари, фикрлари, нуфузли халқаро анжуман ва ташкилотлардаги маърузаларида мамлакатимизда тинчлик ва ҳавфсизликни таъминлаш, халқаро терроризмга қарши кураш, давлатимизнинг халқаро мавқеини ошириш ва жаҳон ҳамжамиятига интеграция қилиш концепцияси ёритилган бўлиб, ёшларни диний экстремистик ғояларга қарши курашда мафкуравий иммунитетни шакллантиришда хизмат қилади.

Адабиётлар дизи:

1. Каримов И.А. Тинчлик учун курашмоқ керак. Т.: —Ўзбекистон.-2001.
2. Каримов И.А. Терроризм хавфи тўғрисида. Тузувчи муаллифлар: Қобилов Ш.Р, Таджихонов Б.У. Т.: Ўзбекистон ИИВ Академияси, 2002,
3. Каримов И.А. Ҳавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. Т-10 Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг VII сессиясидаги маъруза, 2001 йил 6 декабр.
4. Каримов И.А. Ватан равнақи учун хар биримиз масъулмиз Т-9. ШХТга аъзо давлатлар раҳбарларининг саммитида сўзлаган нутқи Т.: Ўзбекистон. 2002.
- 5.М.Лафасов, Ю. Мамазоитова —Экстремизм, терроризм тарихи ва моҳияти.Т.: —Турон-Иқбол. 2001.

TARIX FANLARIN O`QITISHDA KARTINA VA ILLYUSTRATSIYALAR BILAN ISHLASHNI LOYIHALASHTIRISH

A.Bekbergenov

NDPI Tarix o`qitish metodikasi kafedrası

Tarix fanlarini o`qitishda qo`llaniladigan tasviriy ko`rgazmali vositalar ichida o`quv qurallari muhim o`rin tutadi. Ko`rgazmalar o`rganilayotgan voqealar va hodisalar haqida o`quvchilarda yorqin tasavvur hosil bo`lishiga yordam beradi [1:19].

Tarix fanidan mavzularga oid kartinalar sujeti va xarakteriga qarab quyidagi turlarga bo`linadi:

➤ *Voqelik kartinalari.* Ularda muhim voqealar, ijtimoiy hayotdagi noyob faktlar, harbiy xarakterlar va revolyutsion voqealar yoritiladi. Masalan, «Mustaqillik deklaratsiyasi», «1991 yil 1- sentabr».

МАЗМУНЫ:

Оразымбетов Қ.К. Илим хэм тәлим-тәрбия – жәмийеттиң интеллектуал айнасы.....	3
---	----------

1 СЕКЦИЯ

СОЦИАЛ-ГУМАНИТАР ИЛИМЛЕР

Базарбаев Ж. Аль Ғаззалийдиң ислам илаҳиятындағы орны.....	6
Якубов М.А., Абаев С.А. Идеологиялық иммунитетти тәрбиялаў – идеялық тәлим-тәрбия жумысының баслы ўазыйпасы.....	10
Абдуллаева Я., Н. Нуруллаева, А. Абдуллаева Ўзбекистоннинг янги тарихини ўрганишиниң долзарб масалалари.....	12
Юсупов О., Абдуллаева З. Қарақалпақстан тарийхын мектеплерде оқытыў	15
Аметов А. Ибн Сино дәретиўшилигиниң дунья жүзлик әҳмийети.....	16
Базарбаева Г. Юрт ободлиги ва тинчлигига таҳдид қилувчи кучлар	17
Bekbergenov A. Tarix fanlarini o`qitishda kartina va illyustratsiyalar bilan ishlashni loyihalashtirish.....	19
Юсупов О., Узakov А.Ж. Кегейли районының тарийхий хэм мәдений мийрас объектлери ҳаққында.....	21
Мадреймов Ф. Тарийх пәниниң изертлеўлеринде арнаўлы-тарийхий усыллардың қолланылыўы.....	22
Tilewmuratov M., Amanbaev T.G. L.S.Tolstova – qaraqalpaq xalqınıń etnograf alımı.....	24
Jarilkaganov Ch.A., Abdijamilov F. Luxury tax, foreign practice and the theory of its imposition in Uzbekistan.....	26
Тлеумуратов М. Айдос бий басшылығындағы халық азатлық көтерилиси...	27
Каленов К., Алиева Г. Мәмлекетимиз экономикасының диверсификацияланып барыўы.....	30
Алиева Г. Қишлоқларда ижтимоий инфратузилма тармоқларини ривожлан-тириш.....	31
Аметов А. Әмир Темурдың мәмлекетти басқарыўдағы сиясаты.....	33
Аметов А. Әжинияз шайырдың дәретиўшилигинде гуманизм идеяларының сәўлелениўи.....	34
Тлеумуратов М., Қалжанов П., Қуниязов Х. И.А. Каримов шығармаларында халқымыз тарийхы мәселелери.....	35
Жаксимов И. Қарақалпақстан республикасы руўхий үгит-нәсият орайының пуқаралық жәмийети шөлкемлери менен бирге ислесиўдеги хызмети.....	37
Алымов Қ. Тәлим-тәрбияда мәнаўий ағартыўшылықтың орны	39
Сейтмуратов Қ. «Авесто» жазба естелигинде экологиялық мәденият хэм мәнаўият мәселелери.....	40
Қәлимбетов Б.И., Жарылкаганов Ч.А. Санаат кәрханаларының инновациялық потенциялының көрсеткишлериниң анализи.....	42
Каримбаева Г. Хәзирги күндеги әдеп–икрамлылық мәселелериндеги машқалалар хэм оларды шешиўде ата-бабаларымыз мийрасының роли.....	43
Kudyarova T. A. Etnologiya fanini o`qitishning usul va uslublari.....	45
Атамуратова М. Ғәрезсизлик хэм миллий қәдириятлар.....	47
Отенов Н. Мәмлекетимизде миллетлер-ара татыўлық.....	48